

ВСТУП

Людина прекрасна як у своєму сотворенні, так і в прийдешньому переображенні. Це переображення людської особи починається вже тут, на землі, через залучення людини до благодатного досвіду Церкви та передбачає неупинну духовну працю, щоб вона могла подолати все те, що є чуже її природі і стоїть на перешкоді до сповнення покликання, дарованого Богом. Суть покликання людини – це боротьба із злом, творення у собі нової людини на образ Христа і обожествлення як остання мета. Чимало людей, живучи в секуляризованому суспільстві, зовсім не має знання та досвіду того, як духовне життя вести, з чого воно починається, що його утверджує, а що навпаки – руйнує.

Мета цієї дипломної роботи – ознайомитись із багатим вченням Церкви у галузі богослов'я духовного життя та ближче поглянути на духовне життя, бо важливо, щоб у наш час матеріальної круговерті, яка все більше затягує своїми звабливими примарами, ми не забували про велич і гідність божественного життя, до якого Бог покликав людину, безмежність перспектив, які відкрились кожному християнину після хрещення про пошук скарбу, який кожному Господь вклав у серце як завдаток майбутнього божественного багатства і радості. Робити будемо це на прикладі аскетичного життя та поглядів святого Єфрема Сирійського, оскільки вважаємо, що для того, аби дати відповідь на запити сучасної духовно розгубленої людини, потрібно повернутись до духовних надбань попередніх духовних вчителів, які власним досвідом пройшли певний духовний шлях, пізнали мистецтво спілкування зі Святим Духом. Їхня заслуга в тому, що вони викрили ті сили, які потягають людину до зла, назвали їх та навчили боротись з ними. Обоження, до якого покликана кожна людина, є реальним, особистісним досвідом християнина. Рівень досвіду залежить від глибини людського проникнення в таїнство Триєдиного Бога. Дар обоження не є лише можливістю майбутнього віку, але відбувається вже тут аскетичним шляхом внутрішнього очищення серця і ума через глибинну практику внутрішньої неперервної молитви. Обоження стосується всієї повноти людської природи. В усьому і повністю – у дусі, душі і тілі – зберігаючи свою природу, людська особа стає богом за благодаттю, згідно з тією Божественною величчю і красою обожуючої слави, що їй вповні належить. Тому очищення і обожуюче переображення людського ества – це переображення всіх вимірів її життя, які є складовими цілості нової людини. Обоження людини не є чимось метафоричним і не є лише моральним уподібненням до Божественного Першообразу, але найреальнішим переображенням і прославою всієї природи людини. Воно має глибоко особистісний характер. Це обоження починається у здійсненні боротьби добра зі злом, де і криється глибокий духовний початок нової людини у Христі. Тут і закладена основа аскетизму, сутність та значення якого намагатимемось представити у цій дипломній роботі. Бажання багатьох людей жити автентичною християнською духовністю свідчить про актуальність цієї теми. В нашій дипломній роботі будемо використовувати термін «аскеза»: Аскеза (від грец. ασκησις — «вправа»), аскетизм — вид духовної практики, навмисне самообмеження, що має на меті досягти певних духовних цілей. Християнська аскеза не є лише гімнастикою. Це шукання життя з Богом. Їй властива тверда віра в ефективність співпраці Божественного і людського, тобто Божої благодаті та людської волі.

Подібна практика поширена у всіх типах традицій і культур. Аскет — людина, що практикує аскезу. У ширшому сенсі аскетизм — спосіб життя, що характеризується

самообмеженням, перш за все на задоволення і розкіш; крайня скромність і стриманість. Не слід плутати з недобровільним обмеженнями, пов'язаними з матеріальними труднощами.

Суть та значення християнської аскези спробуємо представити на основі творів святого Єфрема Сирійського, який ще за життя був відомий як великий учитель, проповідник, поет, тлумач Святого Письма й оборонець Христової віри. З сирійських Отців його єдиного вшановують усі християни. Католики вважають його святим Учителем Церкви, а різні сирійські Церкви називають його "арфою Святого Духа" і в своїх богослужбах використовують його духовні науки, гомілії та пісні. Протоієрей Євген Заплетнюк вважає його нашим сучасником, тому що його молитви, яку ми молимося у великому пості, уже 17 століть, а вона й досі актуальна, він перевершив усіх нас своєю сучасністю і мудрістю. Думка людини про те, що бути сучасним – це, як мінімум, дивитися величезний телевізор, спілкуватись у facebook, а розмовляти – виключно через АйФон, може бути хибною, бо преподобний вчив таких речей, які будуть сучасними завжди, їх не знищить нова мода і чергові "тенденції".

Ця дипломна робота поділяється на два розділи. В першому розділі йде мова про життя Єфрема, подана загальна характеристика його творів та середовища, в якому жив та проповідував Святий Отець. В місті Едесі, де він жив, принаймі деякий час, найбільше були розвинені секти Вардесана, які вчили про два начала, та Арія, яка вчила, що Христос не є Богом, та інші, проти яких виступав Єфрем. На жаль, не всі твори преподобного Єфрема збереглися та дійшли до наших днів, хоч він справедливо вважається його найбільшим письменником сирійської Церкви. Святий Єфрем є самотнім письменником - сирійцем який у віршах оспівує правди Христової віри. В другому розділі ми намагатимемося представити аскетичне вчення преподобного Єфрема, зосередити свою увагу на боротьбу з пристрастями, на основі схеми восьми головних пристрастей, за якою і навчав Єфрем. Нас цікавить питання, як саме зароджується духовна боротьба, яким методом можна зауважити напади злого та як не дозволити осісти в серці людини, спричинюючи стан узалежнення. Цю частину духовної боротьби дослідники називають негативним праксисом. Також постараємося розглянути і позитивну аскезу, тобто набуття чеснот, зокрема тих, на яких він особливо наголошував преподобний отець, а саме: про смирення, смиренномудрість і лагідність, терпіння та послух, молитву, піст і справи милосердя, стриманість, цнотливість і чистоту, покаєння, любов до Бога і ближнього, страх Божий. Ми також намагались зібрати разом описи цих чеснот, наведені у різних творах преподобного, вказати на їхні ознаки й плоди, що вони приносять, а також необхідні засоби до їх здобуття та поради щодо подолання перешкод, які виникають на шляху подвижника.

В третьому пункті розглянемо молитву на Великий Піст, в якій Єфрем подає немовби підсумовує аскетичний метод, перелічує всі негативні та позитивні елементи аскези, подає логіку гріховного шляху і духовного відродження.

Джерельною базою нашої роботи стали твори святого Єфрема. Також були використані деякі дослідження про богословську спадщину Преподобного Отця, російських богословів Соколова, Флоровського та інших. Всі дослідники високо оцінюють внесок преподобного Єфрема в богослов'я духовному житті.

Ми використовували метод аналізу та синтезу, намагались відтворити основні риси бачення аскези та чеснот у працях святого Єфрема.

ВИСНОВКИ

На початку диломної роботи ми поставили перед собою мету на основі творів святого Єфрема Сирійського ближче познайомитись з головними рисами християнської аскези. Аналізуючи твори цього святого Отця, ми прийшли до висновку, що аскетизм – це постійне ділання для придбання чеснот та зближення з Богом. Це вправи душі та тіла у боротьбі зі спокусами. Аскетизм має за мету повернення до стану, який даний людині по природі, стану благодатного та безгрішного. Життя кожного християнина полягає в молитовному подвигу, боротьбі з пристрастями, осягненні чеснот.

У своїй дипломній роботі ми дослідили, що людина потребує повсякчасного покаяння. Тема покаяння у творах преподобного Єфрема займає чільне місце, оскільки воно, на його думку, повертає грішника до життя.

Духовне життя людини руйнують пристрасті. Їх преподобний Єфрем поділяє на тілесні та душевні. Опираючись на аскетичну традицію Церкви і свій власний досвід святий Єфрем описує ступені проникнення лихої, пристрасної думки в серце людини. В своїх повчаннях він використовує знану схему восьми головних пристрастей, яка пов'язана з іменем Євагрія Понтійського. На кожен з цих пристрастей преподобний отець називає «рецепт» лікування, наголошуючи на стриманість, уповання на Бога та Божий страх. У духовному житті, вважає святий Єфрем, ніхто не може перемогти й одержати нев'янучий вінець вічного життя без боротьби. Тому якщо подвижник бажає виявитися досконалим, йому потрібно завжди бути одягненим у чесноти, як у шати і безперестанку докладати зусиль, щоб не позбутися їх. Чесноти, як і пристрасті, Єфрем поділяв на душевні та тілесні. Він у своїх творах докладно зупиняється на головних євангельських чеснотах: смиренності, терпеливості, молитві, пості, цнотливості, покаянні, любові. Вінцем і плодом усіх чеснот, усіх зусиль і подвигів, а також їхньою закваскою є любов.

Смиренномудріє породжує любов і пильнує її, а любов є вмістилищем смиренномудрія і його утвердженням. Християнська любов двоєдина: любов до людей нерозривно пов'язана з любов'ю до Бога як джерела любові. Любов до Бога оживляє дух людини і обдаровує її серце дарами любові до ближнього. Той, хто любить, бачить у кожній людині образ Христа, і люблячи Його, любить і того, хто носить цей Божий образ. Любов і є метою усього аскетичного подвигу християнина.

Ці настанови подвижника актуальні і для сучасної людини, загубленої у круговерті різноманітних пропозицій щастя і гармонії. Повчання святого Отця, просякнуті довгим духовним досвідом, будуть корисними для всіх, хто бажає пізнати християнський смисл духовності та осягнути величезну спадщину Церкви і глибину її традиції.

ЗМІСТ

ВСТУП.....3

РОЗДІЛ 1. СВЯТИЙ ЄФРЕМ СИРІЙСЬКИЙ ТА ЙОГО ДОБА.....7

1.1. Життєпис святого Єфрема.....	7
1.2. Загальна характеристика творів святого Єфрема.....	12
1.2.1. Екзегетичні твори.....	13
1.2.2. Духовно-моральні твори.....	14
1.2.3. Полемічно-догматичні твори.....	15
1.3. Богословська творчість святого Єфрема у історично-богословському контексті.....	16

РОЗДІЛ 2. АСКЕЗА ЯК ЗАСІБ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ДОСКОНАЛОСТІ.....	21
---	----

2.1. Боротьба з пристрастями.....	21
2.2. Осягнення чеснот.....	30
2.3. Молитва святого Єфрема Сирійського як суть його аскетичного вчення.....	37

ВИСНОВКИ.....	44
---------------	----

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	46
-------------------------------------	----